

**СТРАТЕГІЯ ПРОТИСТОЯННЯ УКРАЇНИ
ГЕОПОЛІТИЧНИМ ВИКЛИКАМ ТА ЗАГРОЗАМ НАЦІОНАЛЬНІЙ
БЕЗПЕЦІ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО СВІТОВОГО
ПОРЯДКУ**

Кондратенко О.Ю.
**Кандидат історичних наук, доцент, с.н.с. НДЧ ІМВ Київського
національного університету імені Тараса Шевченка**

Анотація. Охарактеризовано виклики та загрози, з якими стикається Україна упродовж останніх років. Зокрема, чільну увагу приділено агресії з боку Російської Федерації на тлі європейського та євроатлантичного вибору України. Вказано на необхідність вироблення стратегії протистояння новим викликам з метою зміцнення національної безпеки України, зокрема, через формування Балто-Чорноморського союзу за участю Польщі, країн Балтії, Молдови, Румунії, Туреччини, Грузії тощо.

Україна перебуває між двома потужними центрами впливу – Росією та Заходом, що створює зону геополітичної турбулентності. Як відомо, Україна для Росії є найважливішим об'єктом у відродженні її великодержавності. Для Москви також є неприпустимим, щоб Україна самостійно визначала свою внутрішню та зовнішню політику, і саме тому РФ відкидає сам факт її існування у якості самостійної держави, котрий розглядається як тимчасовий. Додатковим геополітичним подразником для Росії є те, що Українська держава, яка стала на шлях побудови ліберальної демократії й економіки, може спричинити подібні трансформації і в інших країнах пострадянського простору.

Український учений Є. Камінський (який, до речі, акцентував увагу на тому, що ідеї Росії ґрунтуються переважно на конфліктних принципах

антиамериканізму, розколу єдності НАТО, забезпечення російського домінування на пострадянському просторі) свого часу зауважував, що «демократизаційна тенденція поступово буде наростати всередині нині авторитарних пострадянських держав... під тиском неминучої економічної відкритості» [2, с. 59].

Надважливим геостратегічним завданням для Заходу є недопущення нового возз'єднання України та Росії, що може у перспективі лише ресурсно підсилити Російську Федерацію та сприятиме зростанню її геополітичних амбіцій до розширення просторового впливу на пострадянському та європейському просторах. Уже в 1990-х рр. З. Бжезинський визначив Україну як новий важливий простір на євразійській шахівниці та геополітичний центр, існування якого як самостійної держави допоможе трансформувати Росію. Учений також акцентує увагу на тому, що без України та встановлення контролю над виходами до Чорного моря Росія втрачає статус потужної євразійської імперської держави. Російська держава на тлі скорочення російського слов'янського етносу та зростання мусульманського населення автоматично трансформується в азіатську, віддалену від Європи напівімперську державу. Також, без України неможливою є будь-яка інтеграція в межах слов'янського союзу чи «слов'янського геополітичного трикутника» у складі Росії, України та Білорусі [1, с. 62, 126–127]. Подібну думку поділяє і політесперт Л. Шевцова, яка підкреслює важливість України для Кремля не лише в сенсі задоволення своїх імперських амбіцій, але й у контексті державотворчого процесу: «Україна в розумінні Кремля є системотвірним фактором для російської державності. Це означає, що для Кремля Росія без України не може бути наддержавою; Росія стане неповноцінною державою. Втрата України може спровокувати подальший розпад російської "галактики", що є опорою нинішньої системи» [6].

Загалом, вже у 1992 р. російські політологи прогнозували невідворотність масштабних конфліктів між Україною та РФ довкола

статусу Криму. І вже тоді згадана Н. Нарочницька стверджувала, що Росія в історичній перспективі не змириться із втратою Криму та буде його повертати всіма доступними способами. Зокрема, ішлося про те, що РФ визнає Указ 1954 р. про передачу півострова Україні неконституційним і недійсним, як це у свій час зробили країни Балтії, відзначивши недійсність указів своїх верховних рад щодо входження до складу СРСР у 1940 р. [3]. Ще одним кроком російської геостратегії є збільшення постачання природного газу до ЄС через проєктований «Північний потік-2», який є передусім політичним проєктом та частиною економічної війни проти України, оскільки в результаті його реалізації українська ГТС фактично втратить роль транзитної ланки російського газу до Європи. Нині ж РФ будь-що намагається не допустити збільшення постачання газу до України з Європи у реверсному режимі про що свідчить постійне намагання знизити обсяги постачання газу до низки європейських країн. Тим самим Київ кілька років поспіль домагався створення консорціуму щодо спільного російсько-європейського управління українською ГТС [5, с. 89].

Зрештою, така стратегія слугувала підготовкою до завуальованої агресії Росії проти України. Відторгнення Росією Криму у березні 2014 р. та подальша підтримка сепаратистських настроїв на сході України призвела до своєрідного зламу світового порядку, що оформився. Як зауважує провідне німецьке видання "Der Spiegel": «анексувавши Крим, Москва перевернула з ніг на голову світопорядок, який був встановлений після закінчення холодної війни» [4]. Врешті, якщо додати до всього розгортання Росією поблизу своїх західних кордонів трьох нових дивізій, то все вказує на зміну співвідношення сил в Східній Європі. Варто також враховувати наростання викликів з боку східноєвропейських країн, передусім таких як Польща та Угорщина, претензії яких базуються на мовно-етнічній, культурній та історичній складовій. Зрештою існує загроза підігрівання сепаратистських настроїв на Закарпатті через прийняття Україною закону про освіту, який передбачає обов'язкове вивчення

української мови як державної для всіх нацменшин. Українсько-польські відносини останнім часом затьмарені історичними суперечностями довкола Волинської трагедії 1943–1944 рр., яка стала причиною для двосторонніх звинувачень у геноциді. Додамо також, що загострення протистояння Києва з східноєвропейськими сусідами стали частиною російської «гібридної війни», оскільки Росія зацікавлена у подальшому розхитуванні ситуації в західних областях України.

Тож, за умов становлення нового світопорядку, яке супроводжується наростанням хаосу та нестабільності Україна зобов'язана виробити стратегію протистояння викликам і загрозам її нацбезпеки. Україні попри суперечності варто намагатися розвивати діалог та зміцнювати свою військову співпрацю з Польщею, країнами Балтії, Молдовою, Румунією, Туреччиною та Грузією з метою геополітичного посилення так званої Балто-Чорноморської дуги (Балто-Чорноморського союзу) чи блоків Міжмор'я – Тримор'я. Одним із завдань таких союзів може бути формування антиросійської коаліції за участю держав, які зіткнулися із загрозами національній безпеці у результаті агресивної і реваншистської політики РФ. Зазначені країни могли б об'єднати свої економічні та військові потенціали в разі подальшого збільшення суперечностей між країнами ЄС і НАТО, а також за умов наростання експансіонізму з боку Російської Федерації. Водночас варто повертатися до ідеї формування геостратегічної осі «Київ – Варшава – Берлін – Париж» як формату долучення України до існуючого геостратегічного «Веймарського трикутника» з метою зміцнення балансу сил у відносинах із Росією [7].

Таким чином, порушення Росією територіальної цілісності України після анексії Криму та унаслідок створення квазідержавних структур – Л/ДНР у ході «гібридного конфлікту» на Донбасі, було свого роду черговим жестом щодо винятковості російських інтересів на теренах пострадянського простору та неприйнятності зближення його країн із євроатлантичними структурами. За таких геополітичних обставин, попри

суперечності з окремими східноєвропейськими країнами, Україні необхідно розвивати діалог – особливо з державами Чорноморського регіону задля стратегії формування військово-політичного блоку як альтернативи НАТО. Адже саме зазначений регіон надто підданий викликам і загрозам після нарощування Росією геополітичної присутності в басейні Чорного моря.

Список використаних джерел

1. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы / З. Бжезинский / Пер. с англ. О.Ю. Уральской. – М.: Междунар. отношения, 1998. – 256 с.
2. Камінський Є.Є. Світ переможців і переможених. Міжнародні відносини і українська перспектива на поч. ХХІ ст. / Є.Є. Камінський. – К.: Центр вільної преси, 2008. – 336 с.
3. Нарочницкая Н. Москва – Киев. Историческая ретроспектива и геополитическая перспектива [Электронный ресурс] / Н. Нарочницкая. – Режим доступа: <https://www.kazedu.kz/referat/79523>.
4. Три варианта действий Путина на востоке Украины // Der Spiegel [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://news.liga.net/foreign/politics/1370332-tri_varianta_deystviy_putina_na_vostoke_ukrainy_der_spiegel.htm.
5. Цыганков С.Е. Диверсификация экспортных маршрутов российского газа как фактор обеспечения энергетической безопасности Европы / С.Е. Цыганков // Международная жизнь. – 2009. – № 5. – С. 87–92.
6. Шевцова Л. Кремль ищет более гибкую формулу удержания Украины на своей орбите [Электронный ресурс] / Л. Шевцова. – Режим доступа: <https://www.obozrevatel.com/politics/26984-liliya-shevtsova-kremlischet-bolee-gibkuyu-formulu-uderzhaniya-ukrainyi-v-svoej-orbite.htm>.

7. Russia's Path to Another Resurgence [Electronic source]. – Access mode: https://www.stratfor.com/analysis/russias-path-another-resurgence?utm_campaign=LL_Content_Digest&utm_source=hs_email&utm_medium=email&utm_content=38638299&_hsenc=p2ANqtz—rH07RuVyCiYdVMjkKHmOBZ6OY_g-1V4wV-7dHxvKcguxLx-9gZjMG14en1VvDU4TkMaNCnRd9BQcCmThfXI2PBMCSdw&_hsmi=38658773.